

Μία εμπειρική προσέγγιση του εγκλήματος της ληστείας*

ΑΝΤΩΝΗ ΜΑΓΓΑΝΑ

Καθηγητή εγκληματολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Μ. ΚΑΤΣΑΡΕΑ

Τελειόφοιτης Παντείου Πανεπιστημίου

Μ. ΠΑΓΚΑΛΙΔΟΥ

Τελειόφοιτης Παντείου Πανεπιστημίου

Α. ΠΑΣΣΑΡΗ

Τελειόφοιτου Παντείου Πανεπιστημίου

Πρόκειται για μία εμπειρική προσέγγιση του εγκλήματος της ληστείας. Της κοινωνιολογικής έρευνας προηγείται μία συγκριτική ανάλυση έξι νομοθεσιών (Ιταλική, Γαλλική, Αυστριακή, Γερμανική, Καναδική και Ελληνική) απ' όπου διαφαίνεται καθαρά ότι προσομοιάζουν στα περισσότερα σημεία. Το πρόβλημα επομένως δεν είναι η αδυναμία της νομοθεσίας να ρυθμίσει το θέμα αλλά η μη δυνατότητα εφαρμογής της νομοθεσίας.

Στο δεύτερο μέρος εκτίθενται τα αποτελέσματα της έρευνας «πεδίου» (μέσω συνεντεύξεων) με 21 καταστηματαρχες και αστυνομικούς. Τα στοιχεία όσον αφορά το προφίλ του δράστη, τα συστήματα ασφαλείας, το ρόλο της (ιδιωτικής και κρατικής) αστυνομίας είναι παραπλήσια με εκείνα της έρευνας του Québec σχετικά με τη ληστεία.

* Θέλουμε να εκφράσουμε τις θερμές μας ευχαριστίες στο Υπουργείο Δημ. Τάξης, την Ελληνική Αστυνομία καθώς και τους καταστηματαρχες που πήραν μέρος στην εμπειρική έρευνα για την συμπαράσταση και το πνεύμα συνεργασίας που επέδειξαν. Μία περίληψη των πορισμάτων της εμπειρικής έρευνας δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Παντειακά Νέα», Νο 18, Μάρτιος 1993.

Εισαγωγή

I. Νομοθετικό πλαίσιο

II. Η εμπειρική μελέτη

A. Μεθοδολογία

B. Αποτελέσματα της έρευνας

Γ. Υποδείξεις

Συμπέρασμα

Παράρτημα: Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε

Εισαγωγή

Μέσα στα πλαίσια του μαθήματος « Αντεγκληματική Πολιτική» στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, αποφασίσθηκε η διενέργεια μιας εμπειρικής έρευνας με θέμα το αδίκημα της ληστείας καταστημάτων και με στόχο τη σύνταξη ενός «οδηγού» με συμβουλές για την πρόληψη ληστειών. Ως εμπειρική έρευνα που αφορά την εγκληματική πράξη της ληστείας, η έρευνα αυτή εντάσσεται στη τάση που η Lygia Negrier-Dormont αποκαλεί «εγκληματολογία της πράξης» (*criminologie de l'acte*)¹ ένα ρεύμα που έχει τις ρίζες του στις μελέτες της Σχολής Εγκληματολογίας του Πανεπιστημίου του Montreal και το οποίο θέτει την έμφαση στην εγκληματική πράξη και όχι πλέον στον παραβάτη.

Την ερευνητική ομάδα αποτέλεσαν οι τελειόφοιτοι Μ. Κατσαρέα, Μ. Παγκαλίδου και Α. Πάσσαρης υπό την καθοδήγηση του Καθηγητή Εγκληματολογίας Α.Δ. Μαγγανά.

Το θέμα επιλέχθηκε λόγω της επικαιρότητας και της σημασίας του. Οι στατιστικές των τελευταίων ετών δείχνουν καθαρά τη σημαντική αύξηση των ληστειών και των εγκλημάτων βίας γενικότερα.

Αν στηριχθούμε στις στατιστικές βεβαιωθέντων εγκλημάτων, από 25 βεβαιωμένες ληστείες το 1971 περάσαμε στις 81 το 1980 και 840 το 1989.²

1. L. Negrier_Dormont, *Le Criminologue dans la Cite*, La Garenne Colombes, Editions Europeennes, Erasme, 1990, σελ. 1-182.

2. Τα στοιχεία ελήφθησαν από το βιβλίο του Ν.Κουράκη με τη συνεργασία της Αγ.Τρωιάννου-Λουλά, *Εγκληματολογικοί Ορίζοντες: Ειδικά εγκληματολογικά θέματα*, Αθήνα - Κομοτηνή, Σάκκουλας 1991, σελ. 31. Όσον αφορά το θέμα αν οι στα-

Ειδικότερα, όσον αφορά τις ληστείες Τραπεζών από 6 το 1991 έφθασαν τις 17 το 1992 και τις 13 για τους τρεις πρώτους μήνες του 1993.

Η ίδια κατάσταση παρουσιάσθηκε και στις ληστείες των μεγάλων καταστημάτων (super-markets), όπου από 10 το 1991 πέρασαν σε 15 το 1992 και σε 6 τους τρεις πρώτους μήνες του 1993.³

Ήδη από το 1981, παρουσιάζοντας τις γενικές γραμμές του πορίσματος της Επιτροπής που είχε ορίσει η Κυβέρνηση του Quebec για τη μελέτη του φαινομένου της ένοπλης ληστείας⁴ είχαμε επισημάνει ότι: [...] στον τομέα της εγκληματικότητας η κατάσταση [στην Ελλάδα και ειδικότερα στην Αθήνα] πλησιάζει να μοιάσει σε αυτήν των προηγμένων Δυτικών Χωρών με πολλά και ανεξιχνίαστα εγκλήματα κατά της περιουσίας που συνδυάζονται με χρήση βίας [...]. Ειδικότερα για το έγκλημα της ληστείας στην Ελλάδα, τα σημεία είναι ανησυχητικά για το μέλλον».⁵

Δυστυχώς όμως παρόλα αυτά τα προειδοποιητικά σημεία, δεν μπόρεσε να υπάρξει αποτελεσματική αντιμετώπιση των εγκλημάτων αυτών από την αστυνομία και τις άλλες αρμόδιες αρχές.⁶

Οι τελευταίες ενδείξεις, μάλιστα, δείχνουν ότι και εδώ τα άτομα αρχίζουν να οργανώνονται «επαγγελματικά» επιλέγοντας συνειδητά τη σταδιακή είσοδό τους στο «εγκληματικό περιβάλλον» με την έννοια που χρησιμοποίησε ο P.Tremblay, του συνόλου δηλαδή των άμεσων και έμμεσων σχέσεων και διασυνδέσεων ανάμεσα σε άτομα που διάλεξαν να συμμετάσχουν κατά τρόπο σχετικά κανονικό (regulier) σ' ένα μεταβλητό σύνολο εγκληματικών δραστηριοτήτων.⁷

Η παρούσα μελέτη χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο εκτίθεται η νομοθετική κάλυψη του φαινομένου όπως εμφανίζεται στις νομοθεσίες έξη

στατιστικές αυτές αποδίδουν την πραγματικότητα, βλέπουμε από τη σχετική συζήτηση που έγινε στη Βουλή στις 22/4/1988 ότι: «η πραγματική αυξητική τάση της εγκληματικότητας γενικά και της εγκληματικότητας που σχετίζεται ειδικότερα με τη βία κατά τα τελευταία χρόνια δεν μπορεί να αμφισβητηθεί, τουλάχιστον ως προς τη γενική της κατεύθυνση». Ibid. σελ. 31.

3. Κ.Μιχαηλίδη, «Ληστές Τραπεζών : έγκλημα χωρίς καμία τιμωρία», Εφημερίδα Καθημερινή, 21 Μαρτίου 1993, σελ. 13.

4. *Le vol 'a main armee au Quebec*, Rapport, Gouvernement du Quebec Ministere de la Justice, 1980, σελ.1-245. Για την Ελλάδα βλ. Χρ. Τσουραμάνη, «Η ληστεία - Εγκληματολογική-Κοινωνιολογική ανάλυση», Αθήνα Σάκκουλας 1992.

5. Α.Δ.Μαγγανάς, «Εγκληματολογικές παρατηρήσεις για το έγκλημα της ένοπλης ληστείας», (1981) ΛΑ΄ Ποινικά Χρονικά σελ. 46.

6. Ν.Κουράκης, *supra*, υποσ. 1, σελ.31.

7. P.Tremblay, «Plaidoyer pour la sociologie criminelle», Τόμος XXII, No 1 *Revue Criminologie*, P.U.M., Montreal 1989 όπως αναλύεται στη βιβλιοκρισία του Α.Δ.Μαγγανά στο τεύχος 3-4 (1989) Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας σελ.197.

χωρών. Στο δεύτερο παρουσιάζονται τα στοιχεία που απορρέουν από την εμπειρική έρευνα. Τέλος, σε παράρτημα προστίθεται το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε.

Ι. Νομοθετική κάλυψη του φαινομένου

Η ληστεία κατατάσσεται από τους ποινικούς κώδικες των περισσοτέρων χωρών στα εγκλήματα κατά της περιουσίας. Θα μπορούσε όμως να υπαχθεί και στα εγκλήματα κατά του προσώπου λόγω του στοιχείου της βίας ή της απειλής βίας που περιλαμβάνει.⁸

Διάκριση γίνεται επίσης από τα νομοθετικά κείμενα μεταξύ των περιπτώσεων κλοπής με χρήση βίας και ληστείας. Η πρώτη υπάγεται στις διακεκριμένες κλοπές και προβλέπονται βαρύτερες κυρώσεις από την απλή κλοπή.

Στην πράξη, δυσκολίες εμφανίζουν οι περιπτώσεις όπου το άτομο περιορίζεται ν' αρπάξει ένα αντικείμενο χωρίς να καταφύγει στη βία ή η περίπτωση του ατόμου που τελεί κλοπή φέροντας μαζί του ένα όπλο, χωρίς την πρόθεση όμως να το χρησιμοποιήσει.

Γενικά οι ποινικές νομοθεσίες που εξετάσαμε αντιμετωπίζουν το θέμα, με παραπλήσιες, ως προς το περιεχόμενο, διατάξεις και με ανάλογες ποινικές κυρώσεις. Οι Ποινικοί Κώδικες της Ιταλίας, Αυστρίας, Γερμανίας και Ελλάδας κάνουν καθαρά τη διάκριση μεταξύ «διακεκριμένων κλοπών» (που περιλαμβάνουν τις κλοπές με χρήση βίας ή απειλής) και ληστείας. Ο Γαλλικός Ποινικός Κώδικας δεν προβλέπει τη ληστεία ως ξεχωριστή ενότητα και ο Καναδικός περιλαμβάνει τις διάφορες περιπτώσεις μέσα στο αδίκημα της «διακεκριμένης κλοπής» (vol qualifié) σύμφωνα με το γαλλικό κείμενο και της ληστείας (robbery) σύμφωνα με το αγγλικό.⁹

Πιο συγκεκριμένα ο Γαλλικός Ποινικός Κώδικας του 1960, προβλέπει στο άρθρο 381, μεταξύ άλλων, ότι η κλοπή τιμωρείται με ισόβια καταναγκαστικά έργα όταν ετελέσθη με τη χρήση βίας ή κάποιος από τους συμμετόχους είχε στη διάθεσή του μηχανοκίνητο όχημα για να διευκολύνει την τέλεση της πράξης ή την απόδραση.

Όσον αφορά το άρθρο 382, προβλέπει ότι όποιος τελεί κλοπή με χρήση βίας, τιμωρείται με την ποινή των καταναγκαστικών έργων για ορι-

8. Από την κατάταξη που πραγματοποιεί ο νομοθέτης συνάγεται ότι στόχος του δράστη ληστείας (ή διακεκριμένης κλοπής) είναι η ιδιοποίηση ξένης περιουσίας και τα μέσα που χρησιμοποιεί, για την επίτευξη του στόχου του, είναι βία ή απειλή βίας.

9. Τα κείμενα της Ιταλικής, Γερμανικής, Αυστριακής και Γαλλικής νομοθεσίας ελήφθησαν από τις εκδόσεις «The American Series of Foreign Penal Codes», Fred Rothman, Littleton, Colorado.

σμένο χρόνο. Αν η βία είχε ως αποτέλεσμα σωματικές βλάβες ή κακώσεις τότε η ποινή θα είναι ισόβια καταναγκαστικά έργα.

Ο Ιταλικός Ποινικός Κώδικας¹⁰ προβλέπει την επιβαρυντική περίπτωση κλοπής όπου ο δράστης οπλοφορούσε ή κρατούσε ένα αναισθητικό μηχανισμό χωρίς όμως να κάνει χρήση (άρθρο 625 παρ. 3) και εκείνην όπου άρπαξε το αντικείμενο από τα χέρια του θύματος. Στις περιπτώσεις αυτές επιβάλλεται βαρύτερη ποινή. Στο αδίκημα της ληστείας που προβλέπει το άρθρο 628, ο δράστης αφαιρεί κάποιο πράγμα από την κατοχή άλλου κάνοντας χρήση βίας ή απειλής βίας κατά του προσώπου. Τιμωρείται επίσης ως ένοχος ληστείας και εκείνος που χρησιμοποιεί βία για να διατηρήσει (ο ίδιος ή οι συνένοχοί του) τα κλοπιμαία ή για να διευκολύνει την απόδραση.

Τέλος, επιβαρυντικές περιπτώσεις ληστείας είναι εκείνες όπου η βία έγινε με χρήση όπλου ή από μεταμφιεσμένο άτομο ή από περισσότερους δράστες που έδρασαν από κοινού ή ακόμη αν η προσφυγή στη βία έθεσε το θύμα σε κατάσταση ανικανότητας ή αναπηρίας.

Ο Αυστριακός Ποινικός Νόμος του 1965 προβλέπει: α) στο άρθρο 174 την επιβαρυντική περίπτωση κλοπής όταν, ανεξάρτητα από το ποσόν, ο δράστης ήταν οπλισμένος ή έφερε μαζί του κάποιο εργαλείο επικίνδυνο για την προσωπική ασφάλεια ή ακόμη κατά την επ' αυτοφώρω σύλληψή του, ενώ τελούσε την κλοπή, κατέφυγε στη χρήση βίας εναντίον άλλου προσώπου με σκοπό να διατηρήσει στην κατοχή του τα κλοπιμαία, β) στο άρθρο 190, ότι είναι ένοχος ληστείας εκείνος που χρησιμοποιεί βία κατά του προσώπου με στόχο να αφαιρέσει κάποιο πράγμα από το ίδιο πρόσωπο ή από άλλον. Αν χρησιμοποιήθηκε σωματική βία, τότε η περίπτωση θα θεωρηθεί ως επιβαρυντική έστω και αν τελικά δεν τελέσθηκε η ληστεία.

Ο Κώδικας της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας του 1975, προβλέπει ως ειδική περίπτωση την ένοπλη κλοπή του άρθρου 244 όπου τιμωρούνται τόσο εκείνοι που φέρουν πυροβόλο όπλο κατά τη διάρκεια της κλοπής όσο και εκείνοι που οπλοφορούν ή κατέχουν άλλο αντικείμενο με στόχο να καταβάλλουν με τη βία ή με την απειλή χρήσης βίας την αντίσταση άλλου.

Στο άρθρο 249 προβλέπεται η ληστεία. Τιμωρείται εκείνος που με τη βία ή απειλή αμέσου κινδύνου ζωής ή σωματικής βλάβης, αφαιρεί κινητό πράγμα με στόχο την ιδιοποίησή του. Το άρθρο 250 προβλέπει επιβαρυντικές περιπτώσεις ληστείας όπως, α) όταν ο δράστης έφερε πάνω του πυροβόλο όπλο, β) όταν, κατά την διάρκεια της ληστείας, έφερε όπλο ή άλλο αντικείμενο με σκοπό να εμποδίσει ή καταβάλει με τη βία την αντίσταση του άλλου, γ) αν ο δράστης (ή ο συμμετοχος) έθεσε κάποιον άλλο σε κίνδυνο θανάτου ή βαριάς σωματικής βλάβης και δ) αν ο δράστης τέ-

10. Με τις μετατροπές μέχρι τον Ιούλιο του 1977.

λεσε τη ληστεία ως μέλος συμμορίας. Τέλος, στο άρθρο 251, προβλέπεται η ειδική περίπτωση όπου, κατά την τέλεση της ληστείας, ο δράστης προκάλεσε τον θάνατο άλλου από βαριά αμέλεια (recklessly).

Η ρύθμιση αυτή παρουσιάζει ορισμένες αναλογίες με την έννοια του «constructive murder» (meurtre par interpretation) του αγγλοσαξωνικού δικαίου, όπου το άτομο κρίνεται υπεύθυνο ανθρωποκτονίας από πρόθεση έστω και αν δεν σκόπευε να προκαλέσει το θάνατο του θύματος, εφόσον όμως ο θάνατος επήλθε μέσα στα πλαίσια μιας επικίνδυνης εγκληματικής δραστηριότητας (βιασμός, ληστεία, κ.λ.π.). Η έννοια αυτή η οποία εξυπηρετεί λόγους αντεγκληματικής πολιτικής θέτοντας, την ευθύνη του βαρύτερου αποτελέσματος (του θανάτου) στους ώμους αυτών που ανέλαβαν συνειδητά την τέλεση μιας, επικίνδυνης για τη ζωή των άλλων, εγκληματικής δραστηριότητας, έγινε αντικείμενο σφοδρής κριτικής στον Καναδά όπου τελικά κρίθηκε αντισυνταγματική από το Καναδικό Ακυρωτικό εφόσον αντίκειται στο τεκμήριο της αθωότητας μη απαιτώντας την απόδειξη ούτε του ελάχιστου ηθικού στοιχείου (mens rea) για το επελθόν αποτέλεσμα.¹¹ Όσον αφορά τους συγγαφείς, θα επέλεγαν μία ρύθμιση ανάλογη με αυτήν του Γερμανικού Ποινικού Κώδικα, δηλαδή μία επιβάρυνση του αδικήματος που ο δράστης είχε την πρόθεση να τελέσει και εφόσον επήλθε ο θάνατος.¹²

Όσον αφορά τον Καναδικό Ποινικό Κώδικα όλες οι παραπάνω περιπτώσεις προβλέπονται στο άρθρο 302 που, όπως ήδη αναφέραμε, στην αγγλική του έκδοση, χρησιμοποιεί τον όρο «ληστεία» (robbery) ενώ στη γαλλική τον όρο «διακεκριμένη κλοπή» (vol qualifié). Το άρθρο αυτό εφαρμόζεται : α) όταν ο δράστης, με σκοπό να αφαιρέσει κάποιο πράγμα ή να καταβάλει κάθε αντίσταση χρησιμοποιεί βία ή απειλή βίας κατά προσώπων ή πραγμάτων, β) όταν ο δράστης, κατά τη διάρκεια της κλοπής ή αμέσως πριν ή μετά, τραυματίζει ή κτυπά το θύμα ή επιτελεί άλλες βιαιοπραγίες εναντίον του, γ) προξενεί σωματικές βλάβες σε κάποιον με πρόθεση να τον κλέψει και δ) διαπράττει κλοπή εφοδιασμένος με επιθετικό όπλο ή απομίμηση τέτοιου όπλου.

Προβλήματα παρουσιάζει, στο Καναδικό δίκαιο, η περίπτωση όπου ο δράστης παίρνει το αντικείμενο (π.χ. την τσάντα του θύματος) χωρίς να χρησιμοποιήσει σωματική βία. Η επικρατούσα άποψη στη νομολογία είναι ότι πρόκειται για κλοπή και όχι ληστεία.¹³ Λεπτό είναι εξ άλλου το θέ-

11. Vaillancourt v.R., [1987] 2RCS 636, R.v. Martineau, [1990] 2RCS 663. R.v. Arkell, [1990] 2RCS 695, R.v. Luxton, [1990] 2RCS 711.

12. R. Grondin, *Les infractions contre la personne et contre les biens*, (3e edition), Montreal, Wilson et Lafleur, 1991, σελ. 31: «Il serait plus efficace de punir l'usage ou le port d'une arme dans ces cas-là. Qualifier de meurtre ce comportement porte atteinte inutilement au droit confere par la Charte.»

13. Ibid.

μα αν ο δράστης κλοπής έχει το δικαίωμα να αντισταθεί και να εμποδίσει να του πάρουν τα κλοπιμαία. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου τα δικαστήρια θεώρησαν ότι βρισκόταν σε νόμιμη άμυνα όπως όταν το θύμα κλοπής έβγαλε πιστόλι για να πυροβολήσει τον δράστη που απομακρυνόταν οπότε ο τελευταίος αναγκάστηκε να αμυνθεί.¹⁴

Όσον αφορά τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα και πριν αναφερθούμε στο άρθρο 380 το σχετικό με τη ληστεία, αξίζει να αναφέρουμε το άρθρο 374 (διακεκριμένες περιπτώσεις κλοπής), όπου στην παρ. ζ' προβλέπεται η περίπτωση του δράστη που, κινούμενος με μηχανοκίνητο μεταφορικό μέσο, αφαιρεί πράγμα που κρατεί ή φέρει ο παθών. Η πράξη θεωρείται ως διακεκριμένη κλοπή αν δεν τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με το άρθρο 380 περί ληστείας.

Η ειδική αυτή περίπτωση διακεκριμένης κλοπής προσετέθη το 1984, υπό την πίεση της έντασης του φαινομένου των «τσαντάκηδων» και γιατί τα εγκλήματα αυτά πλήττουν καίρια το αίσθημα ασφαλείας του πολίτη και την ικανότητα της πολιτείας να εγγυηθεί αυτό το συναίσθημα ασφαλείας.¹⁵ Όπως επεσήμανε στην αγόρευσή του ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης : «[η] πράξη των τσαντάκηδων βέβαια σε ορισμένες περιπτώσεις συνιστά ληστεία και τότε τιμωρείται ως ληστεία. Αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις που δεν έγινε άμεση χρήση της βίας, τα δικαστήρια -και δεν τα ψέγω- ορθά, δίστασαν να τη χαρακτηρίσουν ως ληστεία και έτσι αναγκαστικά πήγαιναν στην απλή κλοπή. Ομως δεν είναι καθόλου απλή κλοπή η πράξη αυτή και είναι φαινόμενο βίας. Γι' αυτό το λόγο, αντιμετωπίζεται σαν περίπτωση διακεκριμένης κλοπής[...].»¹⁶

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι περιπτώσεις όπου ο δράστης έχοντας κατέβει από το όχημα αρπάζει την τσάντα, ανεβαίνει στο δίκυκλο και εξαφανίζεται. Πρόκειται άραγε για «εποχούμενο»; Ο Άρειος Πάγος αποφάνθηκε θετικά σε μία περίπτωση όπου ο δράστης που είχε κατέβει από τη δίκυκλο μηχανή αρπάξε την τσάντα μιας κυρίας και έφυγε με το μοτοποδήλατο.¹⁷

Σχετικά με τη ληστεία (άρθρο 380) η ρύθμιση προσιδιάζει προς εκείνη του Γερμανικού Ποινικού Κώδικα και προβλέπει την περίπτωση εκεί-

14. R.v. Lieberman, [1970] 5CCC 300 (Ont. C.A.), R.v. Burden, [1973] 11 CCC (2d) 491 (Ont. C.A.).

15. Πρακτικά της Βουλής. Συνεδρίαση ΠΑ΄ της 13ης Φεβρουαρίου 1984, σελ. 3939.

16. Ibid, σελ. 3988 (αγόρευση Γ.Α. Μαγκάκη).

17. Α.Π. 795/1991. Ποινικά Χρονικά Μ.Α΄, σελ. 1116 βλ. όμως την κριτική της απόφασης από τον Ηλ. Αναγνωστόπουλο, Ibid, : «Η άμετρη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής μιας ποινικής διατάξεως από τη νομολογία για την ικανοποίηση «επικαιρων» εγκληματοπολιτικών στόχων είναι όμως προφανώς ασυμβίβαστη προς τον χαρακτήρα του ποινικού δικαίου ως απολύτου ορίου της αντεγκληματικής πολιτικής».

νου που, με σωματική βία εναντίον προσώπου ή με απειλές ενωμένες με επικείμενο κίνδυνο σώματος ή ζωής, αφαιρεί από άλλον ξένο (ολικά ή εν μέρει) κινητό πράγμα ή τον εξαναγκάζει να του το παραδώσει για να το ιδιοποιηθεί παράνομα.

Αν από την πράξη προήλθε ο θάνατος κάποιου προσώπου ή βαριά σωματική βλάβη ή αν η πράξη εκτελέσθηκε με ιδιαίτερη σκληρότητα εναντίον προσώπου, τότε επιβάλλεται θάνατος ή ισόβια κάθειρξη.^{17α}

Εξάλλου, οι ποινές που προβλέπονται για τις παραπάνω περιπτώσεις, επιβάλλονται σ' εκείνον που καταλήφθηκε επ' αυτοφώρω να κλέβει και να μεταχειρίζεται σωματική βία εναντίον προσώπου ή απειλές ενωμένες με επικείμενο κίνδυνο σώματος ή ζωής για να διατηρήσει το κλοπιμαίο. Στην τελευταία περίπτωση η κλοπή πρέπει απαραίτητως να είναι «εν τω πράττεσθαι».¹⁸

Από την ανάλυση των παραπάνω νομοθετικών κειμένων προκύπτει ότι ο προσδιορισμός του εγκλήματος της ληστείας από το νομοθέτη έγινε κατά τέτοιο τρόπο ώστε να περιλαμβάνει τη μεγάλη πλειοψηφία των αξιοποιώνων αυτών πράξεων. Τα δικαστήρια δεν είναι λοιπόν συχνά υποχρεωμένα να προσφεύγουν στη διασταλτική ερμηνεία για να περιλάβουν όλες τις περιπτώσεις.

Επομένως τα προβλήματα δεν φαίνεται να υφίστανται στο πεδίο της νομοθετικής κάλυψης αλλά σε εκείνο της πραγματικής εφαρμογής του νόμου, του χαμηλού ποσοστού εξιχνίασης των εγκλημάτων και της απουσίας μέτρων πρόληψης και πληροφόρησης όπως θα διαπιστώσουμε από τη εμπειρική έρευνα που ακολουθεί.

II. Η εμπειρική μελέτη

A. Μεθοδολογία

Η έρευνα αποφασίσθηκε να γίνει στην Αθήνα όπου το φαινόμενο της ληστείας παρουσιάζει έξαρση λόγω του διαφορετικού κοινωνικοοικονομικού πλαισίου από εκείνο της υπόλοιπης χώρας, λόγω της έντονης εσωτερικής μετανάστευσης και λόγω του πολύ γρήγορου ρυθμού εξέλιξης της κοινωνίας.

Η μελέτη στηρίχθηκε σε συνεντεύξεις που έγιναν με βάση ερωτηματολόγιο (βλ. παράρτημα) και απευθυνόταν τόσο σε φορείς της δημόσιας τάξης όσο και σε πολίτες- καταστηματαρχες (10 αστυνομικοί και 11 καταστηματαρχες), που επιλέχθηκαν με βάση τη στρωσιγενή δειγματολη-

17α Βλ. Ζ.Φασούλα «Ληστεία και ανθρωποκτονία από πρόθεση...» (1994), 8 Ποινικά Χρονικά 1073 και Α.Π. 1028/94, σχετικά με τη συρροή ανθρωποκτονίας και ληστείας.

18. Πλημ. Κορίνθου 74/1991, Ποινικά Χρονικά, ΜΒ', σελ. 321.

ψία. Η δειγματοληψία έγινε σε κεντρικές περιοχές της πρωτεύουσας όπως : Πατήσια, Εξάρχεια, Λ.Βουλιαγμένης, Δάφνη, Αμπελόκηποι, Σύνταγμα και περιελήφθησαν καταστήματα ηλεκτρονικών υπολογιστών, δερματίνων ειδών, οπτικών, ηλεκτρικών ειδών, ψιλικών, υφασματίνων ειδών και pet shop (κατοικίδια ζώα).

Β. Αποτελέσματα της έρευνας

α. Γενική Κατάσταση

Όσον αφορά τη γεωγραφική κατανομή του φαινομένου δεν υπάρχει έξαρση ληστειών σε συγκεκριμένες περιοχές, αλλά εκείνες που παρέχουν κάλυψη στους ληστές και περισσότερες διόδους διαφυγής πλήττονται συχνότερα. Αυτές είναι δρόμοι πολυσύχναστοι με πολλά καταστήματα, δρόμοι με πυκνή δενδροφύτευση, π.χ. το κέντρο της Αθήνας, Αγία Παρασκευή, Χολαργός. Πλήττονται επίσης περιοχές με χαμηλό οικονομικό-κοινωνικό status όπως Αιγάλεω, Περιστερί, Αγία Βαρβάρα, Μπραχάμι κ.λ.π.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σε ορισμένες συνοικίες όπου ο αριθμός των καταστημάτων είναι σχετικά μικρός δεν υπάρχουν πολλά κρούσματα (π.χ. Εκάλη, Κεφαλάρι).

Το αντίθετο συμβαίνει με τις κλοπές ή διαρρήξεις των σπιτιών.

Με βάση την συχνότητα του φαινομένου και την αξία των τιμαλφών χαρακτηρίζονται ως υψηλού κινδύνου τα καταστήματα υγρών καυσίμων, ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών ειδών, τα κοσμηματοπωλεία, καταστήματα τροφίμων, οι κάβες ποτών και τα πρακτορεία «ΠΡΟ-ΠΟ».

Ιδιαίτερα συχνά δρουν οι ληστές σε περιόδους εορτών (Χριστούγεννα, Πάσχα) γιατί υπάρχουν οι διπλές εισπράξεις σε σχέση με τις άλλες μέρες και διότι κινείται περισσότερος κόσμος, συνθήκες που τους προσφέρουν μεγαλύτερη κάλυψη. Το καλοκαίρι υπάρχει έξαρση του εγκλήματος της κλοπής ενώ τη χειμερινή περίοδο, της ληστείας.

Το ωράριο λειτουργίας δεν παίζει ιδιαίτερο ρόλο, αν εξαιρέσουμε φυσικά την μεγαλύτερη επικινδυνότητα των απογευματινών ωρών ως συνέπεια της συνολικής είσπραξης της ημέρας.

Επιπλέον τα καταστήματα είναι ευπρόσβλητα όταν διοργανώνονται πολιτικές συγκεντρώσεις, συλλαλητήρια ή όταν συμβαίνει μία τρομοκρατική ενέργεια, γιατί έχουν ως αποτέλεσμα να αποπροσανατολίζεται ο κόσμος και να αποσπάται η προσοχή της Αστυνομίας.

Το ποσοστό των ενόπλων ληστειών με πιστόλι ή κοντόκανη καραμπίνα (τα συνηθέστερα όπλα) κυμαίνεται από 80% έως 99%. Οι ληστείες με χρήση άλλου μέσου όπως το μαχαίρι ή το σπρέυ είναι σπάνιες.

β. Προφίλ του ληστή¹⁹

Η ηλικία κυμαίνεται από 18 μέχρι 35 ετών περίπου. Δεν έχουν συναντηθεί μέχρι τώρα κρούσματα ληστειών από εφήβους.

Η εθνικότητα ποικίλλει αλλά στο μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι Έλληνες αυτοί που διαπράττουν τις ληστείες και κατόπιν έρχονται οι Αλβανοί. Ακολουθούν οι Πολωνοί και οι Ρουμάνοι των οποίων το κύριο χαρακτηριστικό είναι ότι η δράσή τους είναι ομαδική (20-25 άτομα), άρα καλά οργανωμένη. Συναντάμε επίσης και Τούρκους, αλλά με μικρότερη δράση και με όχι σημαντικές ληστείες, όπως επίσης και γύφτους με συχνή δράση για μικρής αξίας ποσά ή αντικείμενα (π.χ. γύφτισσες που συχνά προσπαθούν να «μαγέψουν» άτομα μεγάλης ηλικίας και να τα ληστέψουν). Έχουμε ακόμη τους Χιλιανούς που «κτυπούν» σαν πορτοφολάδες και τσαντάκηδες και τους Κολομβιανούς με περίπου την ίδια δράση. Δεν έχουμε σχεδόν ποτέ κρούσματα μαύρων.

Το κοινωνικό τους επίπεδο είναι συχνότατα πολύ χαμηλό γιατί προέρχονται από οικογένειες προβληματικές συνήθως (διαζευγμένοι γονείς, αλκοολικοί) και αυτό τους δημιουργεί ψυχολογικά προβλήματα. Έχουν δυσκολία κοινωνικής προσαρμογής που μπορεί να οφείλεται στην έλλειψη στοργής και επαφής με τους συνάνθρωπους. Όσο για το μορφωτικό τους επίπεδο και αυτό είναι πολύ χαμηλό συνήθως (Δημοτικό) αν και οι καλά οργανωμένες ληστείες γίνονται από «εγκέφαλους» κάποιου υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου.

Εκείνοι όμως που συλλαμβάνονται από την αστυνομία συχνότερα και κατά συνέπεια διαμορφώνουν τα στατιστικά στοιχεία, είναι η πρώτη κατηγορία (οι μορφωμένοι ασχολούνται με απάτες).

Ο επίδοξος ληστής δεν ενδιαφέρεται για περαιτέρω σπουδές και αντιμετωπίζει προβλήματα στην επαγγελματική του αποκατάσταση λόγω έλλειψης των απαιτούμενων προσόντων.

Το «κλεφτρόνι» από την άλλη μεριά είναι ένας όρος που έχει ταυτιστεί με μικροκλοπές και διαρρήξεις. Όταν λέμε «κλεφτρόνι» σήμερα εννοούμε τους τσαντάκηδες, τους πορτοφολάδες, εκείνους που κλέβουν τα κασετόφωνα αυτοκινήτων κ.λ.π. Σπάνια ένα «κλεφτρόνι» κάνει ληστεία γιατί δεν διαθέτει την απαιτούμενη ψυχική δύναμη. Εάν στη συνέχεια της «καριέρας» του συνεργαστεί με ακόμη ένα ή δύο άτομα ίσως να εξελιχθεί ως ληστής.

Σύμφωνα με αστυνομικές πηγές το «κλεφτρόνι», εάν συλληφθεί και παραπεμφθεί στις δικαστικές αρχές και αθωωθεί μπορεί να συμμορφωθεί και να μη συνεχίσει τη δράση του. Αυτό βέβαια προϋποθέτει ανάλογη

19. Τα στοιχεία που συνήχθησαν είναι παραπλήσια με εκείνα του πορίσματος του Quebec, *supra*, υποσ. 3.

υποστήριξη από το γειτονικό και το συγγενικό του περιβάλλον. Εάν όμως καταδικασθεί σε φυλάκιση, τότε η φυλακή αντενδείκνυται ως σωφρονιστικό μέτρο και μηχανισμός επανένταξης.

Αν επιχειρήσουμε να διακρίνουμε τους ληστές σε κατηγορίες θα τους κατατάσσαμε σε «επαγγελματίες-επιστήμονες» και σε «εκ περιστάσεως». Εκείνοι με την συχνότερη δράση είναι οι επαγγελματίες-επιστήμονες. Αυτό φαίνεται από τον τρόπο δράσης ο οποίος είναι μεθοδικός και δείχνει καλή οργάνωση και πείρα. Οι επαγγελματίες χρησιμοποιούν πάντα όπλο και σήμερα συνηθίζεται περισσότερο η κοντόκανη καραμπίνα επειδή μπορεί να κρυφτεί ευκολότερα και να προκαλέσει μεγαλύτερο φόβο στο υποψήφιο θύμα. Μελετούν από πριν τις οδούς διαφυγής και την περιοχή, ώστε να μπορούν να διαφύγουν όσο το δυνατόν ευκολότερα και γρηγορότερα. Το μέσο που χρησιμοποιούν είναι κυρίως μηχανή μεγάλου κυβισμού ώστε να ελίσσονται εύκολα και να αποφεύγουν την κίνηση. Πολλές φορές φεύγουν πεζοί μέσα στο πλήθος για να συναντήσουν σε κάποια γωνία τον συνεργάτη τους που οδηγεί το μεταφορικό μέσο.

Με άλλα λόγια εντοπίζουν και μελετούν το στόχο τους καλά πριν να δράσουν, κάτι που δεν κάνουν οι εκ περιστάσεως, οι οποίοι ενεργούν χωρίς σχέδιο και οι πιθανότητες να συλληφθούν από την αστυνομία είναι περισσότερες.

Οι ληστές έχουν σημαντικότερα κίνητρα, τα οποία είναι τα χρήματα και οπωσδήποτε όλα τα τιμαλφή. Ενδιαφέρονται συχνά και για εμπορεύματα μεγάλης αξίας, τα οποία μεταπωλούν, φαινόμενο που συναντάται και ανάμεσα στους γύφτους, οι οποίοι, στη συγκεκριμένη περίπτωση θεωρούνται επαγγελματίες. Πολλές φορές και οι ναρκομανείς εξωθούνται στη ληστεία ή στη κλοπή χρημάτων ή αντικειμένων για να εξασφαλίσουν τη δόση τους.

Σε ότι αφορά τη συμπεριφορά του ληστή όταν έρχεται σε άμεση οπτική επαφή με το θύμα, δεν μπορούμε να προβλέψουμε πως μπορεί να εξελιχθεί, λόγω της ψυχοσύνθεσής του.

Οι επαγγελματίες που οπλοφορούν πάντα και οργανώνουν με λεπτομέρειες τη ληστεία, θα χρησιμοποιήσουν το όπλο μόνο σε περίπτωση επικίνδυνης απειλής προς το μέρος τους. Εκείνοι πάλι που από «κλεφτρόνια» εξελίσσονται σε επαγγελματίες είναι πιθανότερο να αντιδράσουν με εκνευρισμό και με αδεξιότητα ώστε να οδηγηθούν σε βίαιες κινήσεις.

Και για τις δύο παραπάνω περιπτώσεις δραστών οι συλλήψεις από την αστυνομία είναι αριθμητικά λιγότερες από τον αριθμό των κρουσμάτων.

Επομένως δεν μπορούμε να έχουμε ακριβή στατιστικά στοιχεία ποια από τις δύο κατηγορίες χρησιμοποιεί το όπλο για να τραυματίσει ή να σκοτώσει. Πάντως είναι εμπειρικά αποδεδειγμένο ότι η θέα του όπλου προκαλεί φόβο και αμηχανία στο θύμα.

γ. Τα συστήματα ασφαλείας

Πολλοί αναρωτιούνται αν τα συστήματα ασφαλείας μπορούν να προλάβουν ενδεχόμενες ληστείες ή διαρρήξεις. Είναι αλήθεια ότι τα συστήματα ασφαλείας είναι ένας ανασταλτικός παράγοντας. Όταν αναφερόμαστε σε συστήματα ασφαλείας δεν εννοούμε μόνο τους συναγερμούς αλλά επίσης τα φώτα ασφαλείας, ενδεικτικό φύλαξης του καταστήματος από ιδιωτική αστυνομία καθώς και τα ηλεκτρικά ρολά.

Οποιοδήποτε σύστημα συναγερμού είναι δυνατό να αποτρέψει, ειδικότερα όμως όταν είναι συνδεδεμένο με την αστυνομία. Τα μεγάλα καταστήματα έχουν πάντα συστήματα συναγερμού ενώ τα μικρά όχι και τόσο συχνά.

Τα φώτα ασφαλείας, με τη σειρά τους καθιστούν δύσκολη μία διάρρηξη από τη στιγμή που δεν παρέχουν κάλυψη στο διαρρήκτη. Τα ηλεκτρικά ρολά είναι αδιάρρηκτα, ενώ τα ενδεικτικά φύλαξης από ιδιωτική αστυνομία αποτρέπουν τον ληστή ή τον διαρρήκτη διότι μεγιστοποιούν την επικινδυνότητα του πιθανού επιχειρήματος του.

δ. Ο ρόλος της ιδιωτικής και της κρατικής αστυνομίας

Η ιδιωτική αστυνομία είναι σίγουρα ένας αποτρεπτικός παράγοντας. Προσλαμβάνεται κυρίως από τα μεγάλα καταστήματα όπου τα όργανα της παρευρίσκονται καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας και της νύκτας καθώς και στις χρηματοποστολές με εναλλασσόμενες βάρδιες.

Χρησιμοποιείται με σκοπό να εκφοβίσει κατ' αρχάς, εν συνεχεία να προλάβει ή να καταστείλει.

Το πλήρωμά της δεν έχει δικαίωμα οπλοφορίας, κάτι που γνωρίζουν οι ληστές ή οι διαρρήκτες και για το λόγο αυτό οφείλει να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένο.

Η αποτελεσματικότητά της στη ταυτόχρονη φύλαξη μεγάλου αριθμού μικρών καταστημάτων είναι μικρή, γιατί οι ληστές ή οι διαρρήκτες μπορούν να επιτεθούν σ' ένα κατάστημα στο χρονικό διάστημα που δεν είναι υπό προστασία. Αυτό βέβαια είναι επακόλουθο του ανεπαρκούς αριθμού των ιδιωτικών αστυνομικών.

Πολλοί καταστηματαρχές έχουν υπόνοιες για ανάμειξη της ιδιωτικής αστυνομίας σε ληστείες ή διαρρήξεις, επίσημα όμως δεν έχει καταγγελλθεί κάτι σχετικό.

Τον ρόλο της κρατικής αστυνομίας θα πρέπει να τον εξετάσουμε από την πλευρά της ίδιας καθώς και από εκείνη των καταστηματαρχών. Η ίδια θεωρεί ότι την εμπιστεύονται αφού πολλά καταστήματα επιδιώκουν τη σύνδεση των συστημάτων συναγερμού με το κύκλωμά της. Υποστηρίζει ότι έχει αυξήσει τις περιπολίες ένστολων αστυνομικών και μη, με ή χωρίς αυτοκίνητα, κάνει συχνά επιτυχείς ενέδρες όπως και προσαγωγές

αλλοδαπών που διαβιούν παράνομα στη χώρα, για την απέλασή τους ώστε να ανακόψει το φαινόμενο. Τέλος, ενημερώνει τους ιδιοκτήτες καταστημάτων για τους τρόπους σύμφωνα με τους οποίους πρέπει να ασφαλίζουν τα καταστήματά τους.

Η άποψη των καταστηματαρχών για το ρόλο της αστυνομίας είναι εκ διαμέτρου αντίθετη. Διατείνονται ότι η Ελληνική Αστυνομία είναι ανύπαρκτη, οι περιπολίες ελάχιστες χωρίς κανένα θετικό αποτέλεσμα, η άφιξη της πάντα πολύ καθυστερημένη και η εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντί της έχει κλονισθεί εξ' αιτίας των πολλαπλών κρουσμάτων ανευθυνότητας και απειθαρχίας.

Το μόνο ελαφρυντικό που αναγνωρίζουν οι καταστηματαρχες στην κρατική αστυνομία είναι ότι, τα όργανά της δεν έχουν τη νομική κατοχύρωση να χρησιμοποιήσουν το όπλο τους σε οποιαδήποτε περίπτωση. Το γεγονός αυτό καθιστά διστακτική την αντιμετώπιση των δραστών από μέρους των αστυνομικών οι οποίοι θέτουν έτσι σε κίνδυνο τη ζωή και την υπόληψή τους.

ε. Τρόποι αντιμετώπισης μιας ληστείας

Αν δεν καταφέρουμε με τους προαναφερθέντες τρόπους να αποτρέψουμε μία ληστεία καταλήγουμε στην «πρόσωπο με πρόσωπο» επαφή του ενδεχόμενου θύματος ληστείας με τον δράστη. Στο σημείο αυτό ανοίγει ένα εξίσου σημαντικό κεφάλαιο το οποίο είναι ο τρόπος που πρέπει ν' αντιμετωπιστεί το φαινόμενο από τους καταστηματαρχες και τους υπαλλήλους. Σαφώς θα πρέπει οι παραπάνω να διατηρήσουν τη ψυχραιμία τους και να προσπαθήσουν να μείνουν ήρεμοι απέναντι στην απειλή του όπλου ώστε να καταφέρουν να αντιληφθούν τη σοβαρότητα της κατάστασης και να διαπιστώσουν με τι άνθρωπο έχουν να κάνουν.

Είναι πολύ σημαντικό να εστιάσουν την προσοχή τους στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ληστή, στον αριθμό των πιθανών συνεργατών του και στη μέθοδο που χρησιμοποίησε για να ενεργήσει. Με αυτό τον τρόπο διευκολύνεται το έργο της αστυνομίας για τον εντοπισμό και τη σύλληψη των κακοποιών.

Τα ενδεχόμενα θύματα οφείλουν να γνωρίζουν ότι βασικός σκοπός του ληστή είναι να κλέψει και όχι να σκοτώσει. Αυτό σημαίνει ότι κύρια επιδίωξή του είναι να τραυματίσει το θύμα ώστε να το καταστήσει ανίκανο να αντιδράσει βίαια.

Συνετό θα ήταν το θύμα να αφήσει την πρωτοβουλία στον ληστή και να ενδώσει στις επιθυμίες του, ή τουλάχιστον να προσποιηθεί ότι υπακούει στις εντολές του. Αντιρρήσεις ή σπασμωδικές κινήσεις μπορούν να αποβούν μοιραίες για το θύμα ειδικότερα όταν ο δράστης βρίσκεται υπό την επήρεια ναρκωτικών ή αλκοόλ. Αν είναι δυνατόν να ενεργοποιήσει το συναγερμό με διακριτικότητα χωρίς να τον αντιληφθεί ο ληστής, κάτι που προϋποθέτει όμως εξοικείωση και σωστό χειρισμό του συναγερμού.

Χρήσιμο θα ήταν να πληροφορηθεί ο δράστης τόσο για τις κινήσεις του απειλούμενου ατόμου όσο και για τις κινήσεις των υπόλοιπων ατόμων που εργάζονται στον ίδιο χώρο ή ατόμων που ενδέχεται να εμφανιστούν στη συγκεκριμένη στιγμή.

Με την εμφάνιση της αστυνομίας καλό θα ήταν το θύμα να αφήσει εκείνη να καταδιώξει τον ληστή και να μην δυσχεράνει το έργο της. Στην περίπτωση των πυροβολισμών για την αποφυγή πιθανού τραυματισμού ίσως και θανατηφόρου, ενδείκνυται η κάλυψη πίσω από αντικείμενα μεγάλου μεγέθους ή το πέσιμο στο έδαφος. Αν πάλι κάποιος κρατηθεί όμηρος, πρέπει να διατηρήσει τη ψυχραιμία του και να υπακούσει στις προσαγές του ληστή.

Γ. Υποδείξεις

Για να ολοκληρώσουμε το θέμα της αντιμετώπισης των ληστειών και κλοπών, πιστεύουμε ότι είναι επιτακτική η αναφορά κάποιων γενικών συμβουλών για τη διαφύλαξη των τιμαλφών.

Ειδικότερα θέλουμε ν' αναφερθούμε στη διακίνηση χρημάτων και στη προβολή ειδών μεγάλης αξίας που εκτίθενται στις βιτρίνες των καταστημάτων.

Για μεγάλες εισπράξεις η διακίνηση πρέπει να γίνεται με θωρακισμένα αυτοκίνητα και με ειδικευμένο προσωπικό. Η διακίνηση με αυτό το τρόπο είναι επίσημη. Όσο για τα μικρά καταστήματα, αν δεν τα καταθέτει ο ίδιος ο καταστηματάρχης θα πρέπει το άτομο που παίρνει τα χρήματα να είναι της απόλυτης εμπιστοσύνης του. Για μεγαλύτερη ασφάλεια καλό είναι κάθε φορά να αλλάζει το δρομολόγιο του προς και από την τράπεζα και τις ώρες επίσης. Αν είναι δυνατό ν' αλλάζονται και οι υπάλληλοι κάθε φορά για να μη γίνεται ευκολότερα στόχος ο ένας.

Αφ' ότου κλείσει το κατάστημα ο καταστηματάρχης οφείλει να αφήσει ένα στοιχειώδες ποσό στο ταμείο ώστε σε περίπτωση διάρρηξης να μην προβούν οι δράστες σε βανδαλισμούς. Καλό θα ήταν το ταμείο να βρίσκεται σε εμφανές σημείο για να είναι ορατό από τον κόσμο τόσο τις ώρες λειτουργίας του καταστήματος όσο και τις ώρες που αυτό είναι κλειστό.

Όσον αφορά την έκθεση των ειδών στις βιτρίνες, πρέπει τα είδη μεγάλης αξίας ανεξαρτήτως μεγέθους να μην εκτίθενται στη κοινή θέα και προκαλούν τον επίδοξο δράστη.

Συμπέρασμα

Από την παρουσίαση των νομοθετικών κειμένων που επιχειρήσαμε, συνάγεται ότι η νομοθετική κάλυψη του εγκλήματος της ληστείας κρίνεται ικανοποιητική με μόνα ίσως προβλήματα την ερμηνεία ορισμένων

όρων(π.χ. εποχούμενος), τον προσδιορισμό της σωματικής βίας ή απειλής απαραίτητων για τη στοιχειοθέτηση του αδικήματος καθώς και το χρόνο διάρκειας μιας ληστείας ώστε να συμπέσουν στο ίδιο χρονικό σημείο το υλικό και το ηθικό στοιχείο του εγκλήματος.

Το πρόβλημα επομένως δεν βρίσκεται στη νομοθετική κάλυψη αλλά στη αδυναμία σύλληψης των δραστών και εξιχνίασης²⁰ καθώς και στην ανυπαρξία προληπτικών μέτρων ασφαλείας και την ελλιπή πληροφόρηση του κοινού.

Όσον αφορά τις προβλέψεις μας, βασισμένες στις εμπειρίες ξένων κρατών, θα υπάρξει κατά πάσα πιθανότητα, στο μέλλον μία μετατόπιση της εγκληματικότητας εφόσον οι Τράπεζες ή θα υποχρεωθούν από το Κράτος ή θα αναγκασθούν από τα πράγματα να λάβουν αυξημένα προληπτικά και προφυλακτικά μέτρα ή ακόμη, το Κράτος θα ενδώσει στις πιέσεις αυτού του επαγγελματικού κλάδου αυξάνοντας την αστυνομική επιτήρηση των Τραπεζών. Με τον τρόπο αυτό η σχέση κινδύνου-κέρδους θα γίνει πιο επαχθής για τους υποψήφιους δράστες όσον αφορά τις Τράπεζες. Θα προκληθεί έτσι μία μετατόπιση της εγκληματικότητας προς στόχους λιγότερο επικίνδυνους όπως τα μικρά καταστήματα, ταξί κ.λ.π.

Καθίσταται επομένως επιτακτική ανάγκη η σωστή ενημέρωση και συμπαράσταση των καταστηματαρχών και του κοινού από το Κράτος για μία πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου που προξενεί μεγάλες υλικές ζημιές και τραυματικές εμπειρίες στα θύματα. Οι ίδιοι οι καταστηματαρχες οφείλουν να αντιληφθούν ότι πρέπει να εγκαταλείψουν τη νοοτροπία που τους οδηγεί να πιστεύουν ότι δεν πρόκειται να συμβεί σε αυτούς κρούσμα διάρρηξης ή ληστείας. Όσον αφορά τους αστυνομικούς, επιβάλλεται η αναθεώρηση του τρόπου εκπαίδευσής τους για μία αποτελεσματικότερη άσκηση της αντεγκληματικής πολιτικής. Οι ίδιοι οι αστυνομικοί εξέφρασαν την επιθυμία παροχής κινήτρων από την πολιτεία για την ειδίκευσή τους στο τομέα της πρόληψης.

Οι στόχοι αυτοί εντάσσονται μέσα στα πλαίσια μιας «συνολικής» αντεγκληματικής πολιτικής και προϋποθέτει τη δημιουργία ειδικών φορέων που θα ασχολούνται με την πρόληψη.

20. Από τις 6 ληστείες Τραπεζών το 1991 εξιχνιάστηκαν μόνο 1 ενώ από τις 17 του 1992 οι 10. Η διαφορά με τις ληστείες μεγάλων καταστημάτων (από τις 10 του 1991 εξιχνιάστηκαν 3 και από τις 15 του 1992 καμία) αφήνει περιθώριο σε πολλές ερμηνείες (καλύτερη αστυνόμευση). Τα στοιχεία ελήφθησαν από το άρθρο του Κ. Μιχαηλίδη, *Supra*, υποσ. 2.

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο

1. Ποια είναι η ηλικία και η εθνικότητα (για αλλοδαπούς) των ληστών;
2. Ποια είναι η αντίδρασή σας(του καταστηματούχου);
3. Η ιδιωτική αστυνομία (security) συμμετέχει σε τέτοιες επιχειρήσεις;
4. Ποιες χρονικές περιόδους κτυπούν οι επίδοξοι ληστές;
5. [Για καταστήματα υψηλού κινδύνου]-Έχετε εμπιστοσύνη στην κρατική ή την ιδιωτική αστυνομία; Ποια προληπτικά μέτρα έχετε πάρει και ποια έχει λάβει αντίστοιχα η αστυνομία;
6. Τα συστήματα συναγερμού είναι αποτελεσματικά;
7. Πόσο άμεση είναι η δράση της «αμέσου Δράσεως»;
8. Με ποιο τρόπο νομίζετε ότι πρέπει να γίνεται η διακίνηση των μεγάλων ποσών;
9. Όταν απουσιάζετε (ο καταστηματούχης), τι μέτρα λαμβάνετε για να αποτρέψετε μία πιθανή διάρρηξη;
10. Νομίζετε ότι η ύπαρξη ενός στοιχειώδους ποσού χρημάτων στο ταμείο αποθαρρύνει το δράστη;
11. Ποιος είναι ο ρόλος του ωραρίου λειτουργίας (χειμερινό-συνεχές); Διευκολύνει ή αποθαρρύνει τους ληστές;
12. Ποιες περιοχές προσβάλλονται συχνότερα και γιατί;
13. Ποιες είναι οι προτιμήσεις των ληστών, δηλαδή τι είδους καταστήματα προσβάλλονται περισσότερο;
14. Πώς μπορούμε να ξέρουμε : α) αν οι ληστές είναι «επαγγελματίες» ή «ερασιτέχνες-κλεφτρόνια»; β) αν είναι μέλη μιας συμμορίας ή μεμονωμένα άτομα; γ) ποια είναι η εξέλιξη αυτού που αποκαλείται «κλεφτρόνι»;
15. Ποιο είναι το μορφωτικό επίπεδο των ληστών;
16. Το κίνητρο ή ο σκοπός τους είναι μόνο τα χρήματα ή και το εμπόρευμα;
17. Ποιο είναι το ποσοστό των ενόπλων ληστειών και ποιο των μη (θέλουν απλά να εκφοβίσουν ή είναι έτοιμοι να «κτυπήσουν»);
18. Πώς μπορούν να προστατευτούν οι κάτοχοι μικρών καταστημάτων;
19. Τι συμβαίνει με την ιδιωτική ασφάλιση; Υπάρχουν περιπτώσεις ανάμειξης των θυμάτων για να πάρουν την αποζημίωση από τις ασφαλιστικές εταιρείες;